

До Спеціалізованої Вченій раді К 20.051.14
у Державному вищому навчальному закладі
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Т. Шевченка, 44-а

В І Д Г У К

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента

Шишки Олександра Романовича

на дисертаційне дослідження

ЗАДОРОЖНОГО ОЛЕКСАНДРА ВІКТОРОВИЧА

на тему

**«ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ВІДНОСИН ПРИВАТИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА»,**

яке подане на здобуття наукового ступеня

кандидата юридичних наук зі спеціальності

12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;

сімейне право; міжнародне приватне право

На підставі ознайомлення із рукописом дисертації, авторефератом та опублікованими і доступними опоненту роботами можна зробити наступний висновок.

Актуальність дисертаційного дослідження Олександра Вікторовича Задорожного визначається необхідністю розробки та ревізії норм цивільного законодавства України, якими упорядковуються відносини приватизації державного майна. Проблемністю такого напрямку дослідження полягає у тому,

що, хоча у 2018 році і набув чинності Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна», яким було змінено певні підходи правового регулювання приватизації в Україні, проте таким законом не вирішені усі проблеми, якими було зумовлена необхідність у суттєвому оновленні законодавства щодо приватизації державного та комунального майна, а саме це досягнення не лише позитивного ефекту, який потенційно очікується від приватизації (зокрема, це проявляється не стільки в отриманні певного грошового еквіваленту від відчуження державного та комунального майна, скільки прискорення економічного та соціального зростання, залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, структурних перебудов економіки та відновлення економічного потенціалу приватної власності), але і приведення такого законодавства до вимог відповідності його критерію правової визначеності та чіткості і передбачуваності застосування правової норми, як елемента верховенства права. Нажаль, з приводу останнього, тобто відповідності законодавства про приватизацію державного майна вимогам правової визначеності, то не у всіх аспектах правова регламентація відносин приватизації проведена досить якісно, що неодноразово демонструються у дисертаційному дослідженні Олександра Вікторовича Задорожного.

Крім цього, дана проблематика є багатоаспектною і ступінь її складності підвищується тривалою відсутністю в українській правовій науці фундаментальних та системних наукових праць з цієї проблематики. Слід відзначити той факт, що в Україні системно не досліджувались питання цивільно-правового регулювання відносин приватизації державного майна. Фрагментарні розробки з цього приводу спостерігаються у працях таких авторів, як: Наталії Сергіївни Демченко (*Договір купівлі-продажу об'єктів приватизації (на матеріалах арбітражної практики України)*)¹, Юрія Валентиновича Алданова (*Приватизація державного майна як спеціальна*

¹ Демченко Н. С. Договір купівлі-продажу об'єктів приватизації (на матеріалах арбітражної практики України) : дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Демченко Наталія Сергіївна ; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 1999. - 218 с.

підстава набуття права власності)², Олександра Григоровича Розгона (Адміністративно-правове регулювання малої приватизації в Україні)³, Людмили Олександрівни Волкової (Цивільно-правовий статус державних акціонерних компаній)⁴, Олексія Олеговича Кравчука (Адміністративно-правове регулювання управління державною власністю в Україні)⁵, Артема Дмитровича Стоянова (Правовий режим нерухомого майна членів сім'ї)⁶ та інших.

За таких обставин зазначене дослідження є вельми актуальним як для науки цивільного права України так і для правотворчій діяльності, особливо в умовах взятого в Україні курсу на оновлення цивільного законодавства України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 р. № 650. А тому, вказані обставини зумовлюють в потребі в нових підходах у доктрині та правозастосовній практиці з приводу цивільно-правового регулювання відносин приватизації державного майна. Відповідно, цим і пояснюється актуальність обраної здобувачем теми дисертаційного дослідження.

Відповідно, у роботі здійснено спробу знайти відповіді на низку питань, вирішення яких становить основу для подальшого розвитку цивільного законодавства, а також юридичної практики та науки.

² Алданов Ю.В. Приватизація державного майна як спеціальна підстава набуття права власності : дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Алданов Юрій Валентинович ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2006. - 300 с.

³ Розгон Олександр Григорович. Адміністративно-правове регулювання малої приватизації в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Розгон Олександр Григорович ; Ун-т мит. справи та фінансів. - Дніпро, 2019. - 19 с.

⁴ Волкова, Л. О. Цивільно-правовий статус державних акціонерних компаній : автореферат ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / Волкова Л. О. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2019. – 18 с.

⁵ Кравчук О. О. Адміністративно-правове регулювання управління державною власністю в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / О. О. Кравчук; Нац. техніч. ун-т України «Київський політехнічний інститут». – К., 2014. – 460 с.

⁶ Стоянов А. Д. Правовий режим нерухомого майна членів сім'ї : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Стоянов Артем Дмитрович ; Нац. акад. внутр. справ. - Київ, 2016. - 20 с.

Достовірність сформульованих у дисертації положень, висновків і рекомендацій, зумовлена досягненням поставлених завдань.

Дисертацію виконано в межах теми «Основні напрямки удосконалення законодавства України в умовах Європейської інтеграції», номер державної реєстрації (державний реєстраційний номер 0115U000710).

Актуальність проблеми дисертаційного дослідження визначили характер і перелік поставлених дисертантом мети й завдання. Мета й завдання рецензованого наукового дослідження сформульовані вдало та кваліфіковано. Зокрема метою цього дослідження є вирішення комплексу теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із цивільно-правовим регулюванням відносин приватизації державного майна, а також напрацювання пропозицій щодо вдосконалення норм чинного законодавства, що стосуються досліджуваної теми.

В ході роботи автором були визначені завдання, які є послідовні та структурно логічні та з якими він у повній мірі справився. Відповідно до поставленої мети дисертант формулює основні завдання, зокрема: з'ясувати стан правового регулювання відносин приватизації державного майна в Україні та в інших країнах; сформулювати авторське визначення приватизації та окреслити правову природу відносин, що складаються під час приватизації державного майна; виробити чіткі критерії відмежування приватизації державного майна від інших способів відчуження державної власності; розробити висновки та рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства в результаті всебічного вивчення закордонного та вітчизняного досвіду правового регулювання приватизації державного майна, із врахуванням європейських стандартів, Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, усталеної практики ЄСПЛ тощо; розробити дієвий механізм захисту прав і законних інтересів покупців об'єктів приватизації; запропонувати систему ефективних обмежувальних вимог щодо покупців об'єктів приватизації; розробити пропозиції з вдосконалення механізму формування

стартової ціни об'єктів приватизації; обґрунтувати необхідність поновлення дискримінованих прав апатридів, які невинно позбавлені права бути покупцями об'єктів приватизації; довести недоцільність пріоритетного застосування іноземного права до відносин приватизації державного майна як з точки зору дотримання національних інтересів, так і з огляду на престиж України як демократичної і правової держави, котра апріорі має володіти ефективними національними механізмами правового регулювання, спроможними забезпечити стабільність і прогнозованість цивільного обороту (С. 18 дис. та С. 3 автореф.).

В цілому об'єкт та предмет дослідження (С. 18-19 дис.) визначені досить кваліфіковано, як і визначена його методологічна основа дослідження⁷ (С. 19-20 дис.). Зокрема, під час дослідження автором були використані такі методи: історико-правовий, формально-юридичний, догматичний, конкретно-соціологічний, діалектичний, цивілізаційний, системний методи, а також методи аналізу, дихотомії, об'єктивності, абстрагування, прогнозування і конкретизації. В цілому, такий підхід є виправданим та досить вдалим, чим підтверджується наукова новизна одержаних результатів, виявлені недоліки та прогалини у цивільному законодавстві України та зроблені дисертантом висновки та пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства.

Важливо сказати, що обрана структура роботи є логічною, що дало змогу О. В. Задорожному плавно і поетапно переходити від висвітлення одного питання до іншого. В протилежному випадку дослідження окремих розділів або підрозділів було б значно ускладнено без попереднього розгляду взаємопов'язаних з ними питань.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій. Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, мають достатній ступінь обґрунтованості та є переконливими, що

⁷ Відповідає науковим підходам щодо вирішення мети та завдання дисертаційного дослідження.

свідчить про опрацювання дисертантом в достатній мірі відповідного інформаційно-правового матеріалу: Конституцію України, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, ЦК України, Закони і підзаконні нормативні акти України, наукову літературу що стосується дослідження теоретичних й практичних аспектів цивільно-правового регулювання відносин приватизації державного майна. Слід сказати, що автором було використано достатню кількість джерел – більш ніж 200. Заслугує на увагу і те, що автором була проведена належна робота з аналізу і судової практики найвищих судових інстанцій, а саме Конституційного Суду України (стор. 37, 106, 118-119, 141, 142, 161 дис.), Верховного Суду (стор. 66 дис.), Верховного Суду України (стор. 51, 65, 72, 116, 160, 181 дис.), Вищого господарського суду України (стор. 64 дис.), Вищого адміністративного суду України (стор. 61 дис.). Також, варто відзначити, що робота належним чином проведена і через призму вироблених правових стандартів ЄСПЛ (стор. 66, 86, 91-93, 96, 107, 116, 118, 120, 130-139 дис.) з метою приведення чинного законодавства про приватизацію державного майна до вимог відповідності їх принципу верховенства права, а саме принципу правової визначеності.

Ознайомлення з дисертацією та її авторефератом дає підстави стверджувати, що робота містить основні необхідні для такого дослідження компоненти – *критичний аналіз* досягнень більшості попередніх дослідників цієї та суміжних проблем, увагу до зарубіжного *досвіду, аналізу законодавства що стосується цивільно-правового регулювання відносин приватизації державного майна, належну апробацію результатів* дослідження.

Основні положення, висновки та пропозиції, що сформульовані автором у дисертації, в тому числі й ті, що віднесені до наукової новизни, мають відповідний рівень обґрунтованості. Цього вдалося досягти шляхом критичного аналізу робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, чинного законодавства України та законодавства інших держав, внутрішньої судової практики та практики ЄСПЛ, а також Європейського Суду Справедливості.

Науковий апарат рецензованої дисертації та її автореферату є достатньо високим, матеріал викладений згідно з вимогами наукового стилю, української стилістики та лексики є чітким, доступним і юридично грамотним.

Структура роботи, перелік і зміст розглянутих питань свідчать і про новизну дисертаційного дослідження. В дисертації вперше системно опрацьовано широке коло важливих для розвитку сучасної науки цивільного права положень, зроблено ряд теоретичних відмежувань, систематизацій, узагальнень та визначень.

В дисертації також запропоновано додаткову аргументацію, нові підходи та авторське бачення шляхів подальшого вдосконалення цивільно-правового регулювання відносин приватизації державного майна.

В межах такого дослідження виправданим видається прагнення дисертанта обґрунтувати нові теоретичні положення, уточнити чи надати зміст окремим категоріям. Виправданість такого підходу є запорукою єдності праворозуміння й правозастосовної практики.

Аналіз новизни наукових положень, висновків і рекомендацій.

У результаті дослідження дисертантом сформульовано низку висновків і положень, що мають науковий і практичний інтерес.

Зокрема, заслуговує на увагу положення новизни (стор. 21 дис.) щодо відмежування приватизації державного майна від інших суміжних цивільно-правових категорій відчуження державної власності за такими ознаками: спеціальна мета, принципи приватизації, спеціальна система нормативно-правових актів, спеціальний суб'єктний та об'єктний склад, спеціальні способи та порядок приватизації, постприватизаційний контроль, зарахування одержаних коштів до Державного бюджету України, спеціальний порядок інформування суспільства та звітності тощо. При цьому в межах цього автором досить влучно зазначається (стор. 75 дис.), що мета приватизації є її нерозривною, цементуючою та конститутивною ознакою, що виокремлює її з-поміж інших суміжних інститутів відчуження державного майна та зумовлює її

сутність і зміст.

Цілком можна погодитись із тим, що покупці є слабкою стороною в приватизаційних договорах і, відповідно, потребують особливого захисту, адже умови приватизаційних договорів здебільшого формуються одноосібно стороною продавцем об'єктів приватизації, а покупець позбавлений дієвого впливу на визначення їх змісту, що в певній мірі обмежує принцип свободи договору (стор. 21 дис.).

Варте уваги і запропонований дисертантом (С. 22, дис.) механізм формування стартової ціни об'єктів приватизації, відповідно до якого стартова ціна об'єкта приватизації не може бути меншою ринкової вартості, визначеної відповідно до Методики оцінки, що затверджується Кабінетом Міністрів України. З огляду на це, дисертантом пропонується ч. 1 та ч. 4 ст. 22 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» викласти в такій редакції: «1. Якщо інше не визначено цим Законом, стартова ціна об'єкта великої приватизації визначається радником (у разі залучення). При цьому, стартова ціна, визначена радником, не може бути меншою ринкової вартості, визначеної відповідно до Методики оцінки, що затверджується Кабінетом Міністрів України. 4. Якщо інше не визначено цим Законом, стартова ціна об'єкта малої приватизації визначається за ринковою вартістю відповідно до Методики оцінки, що затверджується Кабінетом Міністрів України. При цьому, така стартова ціна не може бути меншою балансової вартості об'єкта (активів об'єкта) малої приватизації (за її наявності)».

Варто підтримати і підхід дисертанта щодо скорочених у законодавстві строків позовної давності для об'єктів малої приватизації. Зокрема, застосовуючи тест ЄСПЛ на відповідність встановлення скороченого строку позовної давності до приватизації об'єктів малої приватизації, що становить три місяця, дисертантом робиться висновок про порушення принципу пропорційності та «справедливого балансу» між «легітимною метою» встановлення такого очевидно і надміру короткого строку позовної давності та

приватними інтересами потенційних покупців об'єктів приватизації. Цим, як зазначається дисертантом створюються передумови для порушення основоположних прав приватних покупців об'єктів малої приватизації. У зв'язку з чим в роботі пропонується здійснити дерогацію Закону, відмовившись від встановлення скороченого строку позовної давності для приватизації об'єктів малої приватизації та для звернення з позовом про оскарження рішення органу приватизації про недопущення до участі в аукціоні або про неукладення договору купівлі-продажу з переможцем аукціону, для чого другий абзац ч. 2 ст. 30 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» слід виключити.

Досить аргументованим є і підхід дисертанта до формування обмежувальних вимог до покупців об'єктів приватизації у частині встановлення заборони на розпорядження своїми корпоративними правами покупців, які є юридичними особами. Водночас цим же підходом закладається механізм щодо погодження на розпорядження корпоративними правами покупцям юридичним особам через органи приватизації протягом перебування приватизаційних договорів на їх контролі і винятково в тому разі, якщо таке розпорядження не призведе до отримання контролю (або пов'язаності) над юридичною особою-покупцем з боку будь-якої особи, яка не може бути покупцем об'єктів приватизації.

У практичному сенсі цінним є і пропозиція дисертанта щодо строків, на які зупиняється виконавче провадження під час приватизації, а саме не більше ніж на 1 рік з моменту включення державних підприємств або пакетів акцій (часток) господарських товариств до переліку об'єктів малої або великої приватизації, що підлягають приватизації.

Варто також погодитись з висновком, що всупереч загальним засадам цивільного права, до яких належать справедливість та неприпустимість позбавлення права власності, чинне законодавство позбавляє покупця права на повернення сплаченої останнім ціни за об'єкт приватизації у тому разі, коли

договір купівлі-продажу приватизованого державного майна розривається через невиконання покупцем своїх інвестиційних зобов'язань. Для вирішення зазначеної проблеми дисертантом пропонується доповнити ч. 4 ст. 653 ЦК України реченням наступного змісту: “У разі розірвання укладеного в процесі приватизації договору купівлі-продажу державного або комунального майна, кожна зі сторін договору, в порядку на умовах визначених Законом України “Про приватизацію державного і комунального майна, зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього договору, а в разі неможливості такого повернення сторони зобов'язані компенсувати одна одній вартість відповідних благ, якщо інше не встановлено договором або законом». Водночас, дисертантом пропонується змінити другий-третій абзаци ч. 11 статті 26 Закону України у такій редакції: «Протягом шести місяців після повернення об'єкту приватизації, органи приватизації здійснюють всі необхідні та достатні заходи, спрямовані на перевірку дійсного стану такого об'єкту (інвентаризації, оцінка, тощо) та визначають суму завданих збитків (за наявності). Під час зазначеної перевірки покупцям не повертаються кошти, сплачені за такі об'єкти приватизації. Після завершення перевірки, та з урахуванням її наслідків, кошти покупцям повертаються згідно процедури, встановленої цим Законом (зменшені на суму збитків, неустойки, штрафів, та будь-яких інших платежів, які належать до сплати покупцем згідно з цим Законом та/або договором купівлі-продажу). За загальним правилом повернення покупцям коштів, сплачених за об'єкти приватизації, здійснюється у порядку, встановленому Фондом державного майна України, з коштів, які надійшли від повторного продажу таких об'єктів (зменшених на суму збитків, неустойки, штрафів та будь-яких інших платежів, які належать до сплати покупцем згідно з цим Законом та/або договором купівлі-продажу), протягом п'яти робочих днів після надходження коштів від повторного продажу на рахунок державного органу приватизації. У разі ненадходження коштів від повторного продажу таких об'єктів приватизації (в тому числі і через відсутність повторного

продажу), повернення покупцям коштів, сплачених за об'єкти приватизації (зменшених на суму збитків, неустойки, штрафів та будь-яких інших платежів, які належать до сплати покупцем згідно з цим Законом та/або договором купівлі-продажу) в будь-якому разі здійснюється не пізніше наступного бюджетного року, що слідує за тим, в якому був повернений об'єкт приватизації».

Вартий уваги і висновок про недоцільність пріоритетного застосування іноземного права до відносин приватизації державного майна як з точки зору дотримання національних інтересів, так і з огляду на престиж України як демократичної і правової держави, яка повинна володіти ефективними національними механізмами правового регулювання, спроможними забезпечити стабільність й прогнозованість цивільного обігу.

Таким чином, викладене дозволяє зробити висновок, що у дисертаційному дослідженні Олександра Вікторовича Задорожного сформульовано і обґрунтовано достатню кількість нових для цивільно-правової науки висновків та положень, які в своїй сукупності свідчать про певний внесок автора у розвиток досліджень в сферу цивільного права України.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. За темою дисертаційного дослідження Олександра Вікторовича Задорожного опубліковано 10 наукових праць, з яких 4 наукових статей опубліковані у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 1 стаття, опублікована у зарубіжному періодичному виданні, та 5 тез доповідей на науково-практичних конференціях, засіданні круглого столу.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації, в цілому відображає структуру і наукові результати дослідження. Вони є ідентичними.

Практична і теоретична значимість результатів дисертаційного дослідження отриманих в дисертації в цілому не піддається сумніву. Вони є внеском в розвиток науки цивільного права, можуть бути використані для

подальшого її розвитку, правозастосовній діяльності, в судовій практиці, навчально-методичній роботі а також для удосконалення чинного законодавства. Такі напрацювання можуть і повинні бути використані при підготовці лекцій, підручників і навчальних посібників, методичних рекомендацій з курсів «Цивільне право», «Договірне право», «Правове регулювання відносин власності».

Між тим, позитивно оцінюючи науково-теоретичну і практичну значимість дисертаційного дослідження Олександра Вікторовича Задорожного, його наукову новизну та можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта для вдосконалення чинного законодавства та практики його застосування, необхідно зазначити, що *дисертаційна робота не позбавлена окремих дискусійних питань*, а отже вимагають додаткової аргументації та пояснень в процесі захисту. Серед них слід зазначити *наступні*:

1. Зокрема, в дисертаційному дослідженні автор по різному сприймає категорію «приватизація», розглядаючи її: як комплексна цивільно-правова категорія (стор. 41 дис.); як єдиний, цілісний, комплексний акт перетворення публічної власності в приватну (стор. 5, 80 дис.); як правовий інститут (стор. 12 та 191 дис.); як субінститут права власності (стор. 39, 62 дис.); як форма розпорядження державним майном (стор. 9); як спеціальне платне відчуження майна (стор. , 47, 77 та 192 дис.); як правочин (стор. 40, 47 та 74 дис.); як така, що має специфічну процедуру (стор. 47). З наведеного можна прийти до висновку, що слово «приватизація» автором розглядається або як таке, що має полісемний характер, або усе вищенаведене характеризує одне правове явище, але під різним кутом зору. Відповідно, така позиція автора потребує додаткової аргументації та пояснення. Крім того, враховуючи запропоноване в дисертаційній роботі авторське визначення приватизації державного майна (п. 1 новизни «уперше» – стор. 20 дис.) варто б було пояснити в якому саме сенсі розглядається таке словосполучення та його цінність як для науки цивільного права, так і для законотворчій діяльності.

2. Потребує додаткового пояснення положення 8 новизни «удосконалено» (стор. 21 дис) в якому дисертантом аргументується, що відносини приватизації мають дуалістичну цивільно-правову природу, а саме їх належність одночасно як до зобов'язальних (відносних), так і до речових (абсолютних) правовідносин. Враховуючи наведене може здатися враження, що правовідносини приватизації є змішаними, тобто є зобов'язально-речовими чи відносно-абсолютними. Але, якщо це так, то, видається, що це в межах одного правовідношення розглядати неможливо, так, як об'єктом зобов'язальних правовідносин є певні дії (зокрема передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо (див. ст. 509 ЦК України)), а об'єктом речових правовідносин виступає річ (майно) (див. ст. 316 ЦК України). Наведене, тоді може призвести до висновку, що об'єктною складовою правовідносин приватизації має бути як мінімум два елемента (річ (майно) та певні дії). Це ж саме стосується і конструкції відносно-абсолютного правовідношення. Як відомо у абсолютних правовідносинах уповноваженій особі протистоїть невизначене коло зобов'язаних суб'єктів, а у відносних правовідносинах уповноваженій особі (особам) протистоїть чітко визначена зобов'язана особа (особи). Наведене зумовлює до того, що за відсутності в науці цивільного права будь-якої обґрунтованої доктринальної розробки щодо змішаної моделі цивільних правовідносин ставить питання щодо поєднання в одному правовідношенні елементів зобов'язальних та речових правовідносин видається сумнівним. Проте, дисертант має можливість спростувати наведені твердження та довести протилежне або пояснити що саме має на увазі під дуалістичною цивільно-правовою природою правовідносин приватизації.

3. В дисертації автором запропоновано достатню кількість змін до чинного законодавства України з підстав невідповідності певних положень чинного законодавства принципу правової визначеності як складової принципу верховенства права чи інших вад законодавчого правотворення щодо цивільно-правового регулювання приватизації державного майна. Зокрема це стосується

пропозицій змін та доповнень у: ЦК України (див. стор. 188-189 дис.); Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна» від 18.01.2018 № 2269-VIII (див. стор. 97, 186 та 189-190 дис.); Закон України «Про міжнародне приватне право» (див. стор. 87 дис.); Закон України «Про виконавче провадження» (див. стор. 138 та 188 дис.); Порядок відчуження об'єктів державної власності, затверджений Постановою КМУ № 803 від 06.06.2007 р. (див. с. 59, 77 дис.); Порядок проведення аукціонів для продажу об'єктів малої приватизації та визначення додаткових умов продажу, затверджено постановою КМУ від 10.05.2018 № 432 (див. стор. 83, 109-110, 113 та 123). Не применшуючи значення зроблених автором пропозицій вдосконалення чинного законодавства здається, що слід було розробити проект Закону України про внесення змін щодо вдосконалення цивільно-правового регулювання приватизації державного майна.

4. Потребує додаткового уточнення позиція автора щодо процедури приватизації державного майна за законодавством України, яка аналізується в підрозділі 2.1. (стор. 78-88), а саме ця процедура має охоплюватися сферою цивільного права чи вона має комплексний характер. Тобто, регулюється як нормами цивільного права, так і нормами, що не мають цивільно-правовий характер. Якщо така процедура є приватно-правовою, то де її місце в предметі цивільного права, враховуючи ст. 1 ЦК України та поділу цивільних правовідносин на: майнові та особисті немайнові; абсолютні та відносні; речові та зобов'язальні і т. д.

5. На стор. 61-66 дис. автором здійснюється аналіз Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» в частині того хто виступає продавцем об'єктів приватизації. Автор, засновуючись на Законі робить висновок, що продавцями об'єктів приватизації можуть бути лише спеціальні суб'єкти – державні органи приватизації. Далі на стор. 61 дисертант дає рекомендації, що більш обґрунтованим слід зазначати продавцем Верховну Раду України, як єдиний загальнонаціональний представницький орган

українського народу. Щодо державних органів приватизації, то, як зазначає автор їх доцільно вказувати в якості законодавчо вповноваженого представника держави. Проте, чи не вважаєте, що підхід законодавця є відмінним від концептуальних підходів, які проведенні у ЦК України? Зокрема, ст. 2 ЦК України передбачено, що учасниками цивільних відносин є фізичні особи та юридичні особи, а також *держава Україна*, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. Частиною 1 ст. 658 ЦК України унормовано, що *право продажу товару*, крім випадків примусового продажу та інших випадків, встановлених законом, *належить власникові товару*. Власником державного майна є держава України, а тому за логікою речей продавцем договору купівлі-продажу при приватизації державного майна має бути саме її власник. При цьому, відповідно до ст. 170 ЦК України держава набуває і здійснює цивільні права та обов'язки через органи державної влади у межах їхньої компетенції, встановленої законом. Аналогічний підхід проведений і в ст. 326 ЦК України де встановлено, що від імені та в інтересах держави Україна право власності здійснюють відповідно органи державної влади. Наведене свідчить, що держава України є повноцінним учасником цивільних відносин, хоча і з певною специфікою її участі. Тому видається, що продавцем об'єктів приватизації має виступати держава України в особі відповідних державних органів, а не сам орган державної влади.

В цілому сформульовані зауваження не зачіпають зазначених позитивних моментів, які об'єктивно містить рецензоване дослідження. Що ж до самих цих зауважень, то вони розглядаються виключно як підстава для наукової дискусії на засіданні спеціалізованої вченої ради по захисту дисертації Олександра Вікторовича Задорожного, в ході якої дисертант має можливість спростувати їх, відстоявши власні позиції.

Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею, в якій викладено авторський підхід що стосуються цивільно-правового регулювання приватизації державного майна.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Задорожного Олександра Вікторовича на тему «Цивільно-правове регулювання відносин приватизації державного майна», є завершеною науковою працею, яка містить отримані автором нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливу проблему щодо належного регулювання відносин приватизації державного майна з урахуванням принципу правової визначеності.

Зміст дисертації відповідає профілю спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Вказане дозволяє зробити загальний *висновки*:

1) дисертація та автореферат Задорожного Олександра Вікторовича на тему «Цивільно-правове регулювання відносин приватизації державного майна» є самостійним творчим доробком автора, що відповідає існуючим державним вимогам, які пред'являються до змісту та оформленню дисертації та автореферату з юридичних наук, а саме п. 9, 11, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року;

2) Олександр Вікторович Задорожний, на основі публічного захисту, заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент –

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного
університету внутрішніх справ

О. Р. Шишка

